

ĽUDOVÁ HUDBA V INTERPRETÁCII DYCHOVÝCH ORCHESTROV

(Referát Adama Hudeca, ktorý odznel na konferencii Osvetového ústavu 30.11.1985)

Je samozrejmé, že bez znalosti histórie dychovej hudby na Slovensku, jej poslania a jej podstaty nie je možný komplexný pohľad na súčasnosť. Ako iste dobre vieme, dychové orchestre, konkrétne tie, ktoré interpretujú slovenské ľudové piesne, majú vyše storočnú tradíciu. Iste existovali rozličné formácie, rozličné zoskupenia dychových nástrojov aj viac ako pred sto rokmi, no o tých nemáme písomné záznamy. Nebudem sa v svojom referáte podrobne zaoberať históriou a poslaním vojenských dychových orchestrov a veľkých dychových orchestrov, ktoré poväčšine interpretovali autorizované skladby, skladby tzv. vyššieho populáru alebo transkripcie skladieb tzv. vážnej hudby. Väčšinou to boli veľké dychové orchestre v sídlach vojenských posádok alebo vo väčších mestách, ktoré účinkovali na rozličných podujatiach kultúrno-spoločenského charakteru, ako napr. vojenské prehliadky, promenádne koncerty, koncerty v kúpeľných mestách a pod.

Ľudové dychové súbory - poväčšine menšieho obsadenia od 5 do 20 ľudí - plnili svoju spoločensko-rekreačnú funkciu v mestách a najmä na vidieku Slovenska. Spoločne s ľudovými (sláčikovými) kapelami boli jedinou životaschopnou zložkou zábavy na Slovensku v minulých storočiach. V mnohých oblastiach Slovenska sa všetky dôležitejšie kultúrno-spoločenské podujatia konali za aktívnej účasti dychových hudieb. Či to už boli rozličné štátne sviatky, miestne oslavy, v mestách a dedinách, v podnikoch, závodoch alebo akcie súkromno-spoločenského charakteru, ako napr. svadby, pohreby, hody, fašiangy, rozličné ľudové zábavy a pod.

Ľudové dychové súbory majú dlhodobú tradíciu. Dokladom toho sú záznamy zachované o vzniku dychových hudieb na Slovensku, Podľa údajov miestnych kroník a vlastných kroník dychových hudieb medzi najstaršie dychové súbory na Slovensku patria: dychová hudba z Podbrezovej (rok vzniku 1838), z Dolnej Súče (1853), z Kremnice (1865), z Pobeďima (1985), ďalej dychové hudby z Drietomy, Vyhieň, Banskej Štiavnice, Sebechlieb, Prievidze, Martina atď. Z vymenovaných súborov vidieť, že dychová hudba je vecou nielen západoslovenského regiónu a Považia, ako sa dnes často chybné uvádza, ale dychová hudba má zastúpenie (aj historické) prakticky na celom Slovensku

Po druhej svetovej vojne nebola príliš priaznivá atmosféra pre rozvoj ľudových dychových súborov, pretože ľudová hudba sa interpretovala poväčšine oficiálnymi ľudovými súbormi a kolektívami, ako napr. SĽUK, Lúčnica a rozličné regionálne folklórne súbory. Ľudová hudba mala svoje veľké zastúpenie aj v tvorbe symfonickej, najmä v dielach zakladateľov slovenskej národnej hudby, ako napr. v dielach A. Moyzesa, E. Suchoňa, J. Cikkeru, D. Kardoša a ďalších.

V 50-tych a 60-tych rokoch prevláda na Slovensku dychová hudba, ktorá sa obsadením, repertoárom i štýlom zaraďuje medzi veľké dychové orchestre. Tieto stredné a veľké dychové orchestre sú zamerané (okrem už spomínaného účinkovania na spoločensko-kultúrnych podujatiach) na koncertantnejšie chápanie dychovej hudby. Veľký vplyv na slovenské dychové súbory v tomto období mali českí autori dychovej hudby (Vejvoda, Vacek, Valdauf, Poncar, Borovička, Bláha, Stole a iní), ako aj české dychové orchestre, ktoré majú v celom svete veľkú tradíciu a dodnes pretrvávajúcu popularitu

Veľký význam pre rozvoj dychovej hudby na Slovensku mal v tomto období slovenský skladateľ, upravovateľ a organizátor dychovkárskeho života na Slovensku - Karol Pádivý. Jeho skladby hrali (a dodnes hrajú) prakticky všetky dychové orchestre na Slovensku.

Renesanciu ľudovej dychovej hudby koncom 60-tych a začiatkom 70-tych rokov začal prakticky Čs. rozhlas v Bratislave svojimi nahrávkami amatérskych dychových súborov, najmä zo západného Slovenska a postupným vydávaním tejto hudby na platniach Opusu. Nebývalej popularity sa dočkali amatérske dychové súbory, ktorých vlastné úpravy a interpretácia ľudových piesní priniesli značný obrat v chápaní a posudzovaní dychovej hudby súčasnosti. Boli to najmä amatérske dychové súbory z Drietomy, Nemšovej, Červeníka, Topoľčianok, Hornej a Dolnej Súče, Kubrej, Vajnora a ďalšie. Dovtedy sa realizovala dychová hudba poväčšine v orchestrálnej podobe, alebo komponované skladby dychových autorov spievali populárni speváci tanečnej

hudby, alebo operní speváci. Nastúpený trend interpretácie ľudových piesní dychovými kapelami mal u publika obrovský úspech a začiatkom 70-tych rokov najviac žiadanými a predávanými slovenskými "hitmi" boli práve slovenské ľudové piesne interpretované dychovou hudbou. Aj keď umelecká úroveň týchto amatérskych nahrávok bola z profesionálneho hľadiska dosť nízka, trend nastúpený týmito súbormi ovplyvnil prakticky celé dianie v oblasti dychovej hudby 70-tych rokov i súčasnosti.

Od roku 1972 Moravanka a od roku 1975 Malokarpatská kapela podstatne ovplyvnili svojou vysokou profesionálnou úrovňou interpretácie ľudových piesní ďalšie dychové súbory a celú oblasť dychovej hudby v Československu.

Samozrejme, že popri malých dychových súboroch je aj existencia veľkých dychových orchestrov v súčasnosti opodstatnená, či už vojenských, mestských, podnikových, závodných a iných orchestrov, ktoré sa takisto zúčastňujú všetkých politicko-spoločenských a kultúrnych podujatí súčasnosti, ako aj rozličných festivalov a súťaží.

V posledných 15-tich rokoch je značný príklon k malým dychovým orchestrom jednak z poslucháčsko-diváckeho hľadiska, ale aj z repertoárových a v neposlednom rade aj z ekonomických dôvodov. Je to do určitej miery na úkor veľkých dychových orchestrov. Preto by bolo veľmi dobré, keby koexistencia veľkých (koncertných) dychových orchestrov a malých (ľudových) dychových súborov, ktoré sa zameriavajú na interpretáciu buď úprav ľudových piesní, alebo vytváranie ponášok na ľudové piesne, alebo skladby vychádzajúce z ľudového materiálu, bola taká, aby nenarušovali a nepotláčali jedna druhú. Preto je nevyhnutné (aj v budúcnosti) vychádzať z tejto koexistencie v dramaturgických plánoch televízie, rozhlasu, Opusu a vydavateľstiev (t.j. vydávanie nových skladieb v notách pre veľké aj malé dychové orchestre).

Aj keď to nie je hlavnou témou môjho referátu, dotkol som sa najpálčivejšieho problému dychových hudieb súčasnosti. Pevne verím, že sa tento najväčší problém podarí doriešiť tak, aby v priebehu niekoľkých rokov bol dostatok notového materiálu tak pre veľké, ako aj pre malé dychové orchestre. Súčasná situácia je taká, že dychové hudby na Slovensku prakticky nemajú čo hrať, ak neprihliadneme na výborné skladby K. Pádivého, ktoré sú stále aktuálne, výborne aranžované, prístupné prakticky všetkým dychovým orchestrom a na niekoľko skladieb Z. Cona, I. Glorika, A. Lieskovského, K. Valečku, alebo transkripcie skladieb G. Dusíka a K. Elberta. Problém vydávania nových skladieb slovenských autorov pre dychové orchestre je podstatnou a základnou úlohou, ak sa máme v dychovej hudbe na Slovensku pohnúť z miesta. Sláčikové ľudové súbory alebo tanečné (pop) skupiny si predsa len môžu oveľa ľahšie vytvoriť aranžmán novej skladby (piesne) podľa jednoduchého notového záznamu (melódia, text, akordické značky) alebo jednoducho odpísaním alebo "odpočúvaním" nahrávky, či už z platne, z magnetofónového pásu, alebo z televízie a rozhlasu. Pri dychovom súbore (najmä veľkého dychového orchestra) to bez notového materiálu, rozpísaného pre všetky nástroje, nie je možné! Ak raz dychový súbor alebo orchester nemá na výber z viacerých nových skladieb, ktoré vyšli v kompletnom notovom materiáli (výber podľa veľkosti obsadenia orchestra, dispozícií dirigenta, podľa toho, či má spevákov alebo nie, podľa dramaturgických požiadaviek súčasnosti), ak nemá na výber napr. z 20-tich nových titulov, potrebuje zahrať napr. 4 nové skladby, vlastni rozličnými cestami (často ani nie legálnymi) len tie štyri, tak musí hrať skutočne len to, čo má. Ak má na výber slovenské skladby len staršieho dáta (napr. Pádivého skladby) a novšie má len od českých a moravských autorov a súborov, vydané rozličnými vydavateľstvami napr. Panton, Supraphon, krajské a okresné osvetové strediská alebo dokonca rozličnými pokútnymi (súkromnými) spôsobmi. Ale tieto skladby sú vydané, rozmnožené a rozposielané veľmi často po Slovensku, a preto dochádza k paradoxnej situácii, že slovenské dychové orchestre hrajú skladby prakticky len českých a moravských autorov a súborov, a nehrajú naše - slovenské! Často sa stretávame s touto situáciou na rozličných festivaloch, súťažiach, ale aj v bežnej praxi, najmä na tanečných zábavách.

Horšie je to už v oblasti spievaných ľudových piesní. Na spomínaných tanečných zábavách alebo súťažiach väčšina slovenských dychových orchestrov interpretuje slovenské ľudové piesne v rozličných hybridných formách, či už v češtine, alebo tzv. "pomoravštené". Najmarkantnejší príklad je pieseň Neďaleko od Trenčína, typická slovenská ľudová pieseň, ktorá nemôže byť česká alebo moravská, pretože už v názve má slovo Trenčín. Žiaľ, do povedomia poslucháčov sa dostala a dodnes sa interpretuje s tzv. "pomoravšteným" textom (hoci ako prvá ju nahrala Malokarpatská kapela v roku 1976, aj keď ju predtým hrali rozličné amatérske súbory

od Trenčína). Keďže sa pieseň veľmi rýchlo stala v celej republika známou a žiadanou, v roku 1979 ju nahrala aj Moravanka (zrejme len z ekonomických dôvodov - podľa hesla: čo je známe, to sa dobre predáva). Stala sa často vysielanou v televízii, v rozhlase a čo je najdôležitejšie, vyšla v notovom materiáli, ktorý bol rozposlaný aj po slovenských dychových súboroch. Keďže naše orchestre nemali (a dodnes nemajú) iný notový materiál tejto piesne a poslucháči si ju veľmi žiadali - hrali ju tak, ako bola v notách. To znamená s melodickými zmenami, rytmickými odlišnosťami od originálu (s pridanými taktami a pod.), no najmä so zmeneným textom, prispôbeným potrebám "slováckej dychovky". Textové paradoxy, ako - Kateřina, hezká, frajářekka a pod., rozhodne nepatria do piesne z Trenčianska. Takže slovenské súbory (napr. od Trenčína) hrajú a najmä spievajú túto pieseň s "pomoravšteným" textom! To už je stieranie národných kultúr! V budúcnosti by sa to rozhodne nemalo pripustiť. Takéto komerčné chápanie ľudovej hudby môže v budúcnosti narobiť dosť zla, pretože naše deti a vnuci pomaly nebudú vedieť rozlíšiť, čo je slovenská ľudová pieseň, čo je česká alebo moravská ľudová pieseň, čo je nová ľudová pieseň a pod. Slovenskí folkloristi majú už vážne obavy, ako to pôjde ďalej a čo zachováme pre budúce generácie v oblasti slovenskej ľudovej piesne.

Keď som už začal hovoriť na túto tému, chcel by som svoje slová dokumentovať viacerými ukázkami z rozličných nahrávok platní, televízie a rozhlasu, či už amatérskych dychových orchestrov Slovenska, alebo profesionálnych slovenských a českých dychových hudieb.

Je samozrejmé, že množstvo skladieb, či už amatérskych, alebo profesionálnych súborov, je správnych a kvalitných, upravených a interpretovaných na úrovni a zaujímavo. To, čo je dobré, sa chváli samo a nemusíme sa tým zaoberať. Dôležitejšie je zamerať sa na to, čo je v tejto oblasti nesprávne a škodlivé samej podstate ľudovej piesne. Zameriame sa v hudobných ukázkach na to, ako sa nesprávne pristupuje k ľudovému materiálu v interpretácii dychovej hudby, t.j. už k výberu ľudového materiálu vhodného na úpravu pre dychový orchester, (pretože mnoho slovenských ľudových piesní sa už svojou podstatou nehodí pre dychovú hudbu), k jeho inštrumentácii a interpretácii, k dramaturgii súborov a pod.

Pri interpretácii ľudových piesní dychovými orchestrami vznikajú často základné hudobné nedostatky, či už v kompozičnej technike, formovej výstavbe piesne, vo vedení melódie, vo vedení basu, no najmä vo vedení dvojhlasu. Vieme, že ľudová pieseň vhodná pre dychovú hudbu je v podstate dvojhlasná a melodická linka sa vedie poväčšine v terciách a sextách. Prírodzene, vyskytnú sa aj iné prípady, no celá táto oblasť je determinovaná už tradíciou mnohých storočí na území Československa, striedaním tercií a sext. Porušovanie týchto základných noriem nám potom v ľudovej dychovej hudbe prináša nežiaduce výsledky pri znení ľudovej piesne.

1. ukážka - V záhradôčke pod okienkom - polka

Iste všetci poznáme známu slovenskú ľudovú pieseň, veľmi populárnu na začiatku 70-tych rokov v interpretácii amatérskych dychových orchestrov. V ukážke ste počuli nesprávne vedenie dvojhlasnej melódie. V tretom takte piesne nám vzniká interval zväčšenej kvarty, čo iste nie je ľudový postup spevu a tento interval je v takomto type ľudovej melodiky nevhodný. Určite by bolo vhodnejším riešením striedanie tercií a sext. Celá pieseň je riešená v melodickej linke správne okrem už spomínaného tretieho taktu a analogických taktov ďalej.

2. ukážka - V richtárovej studni - polka

V tejto ukážke chcem poukázať na postup, ktorý nie je z harmonicko-melodickej stránky ideálny. Vo štvrtom takte piesne sa melodická linka bije s harmonickou linkou piesne. V subdominante v harmónii máme melodické tony toniky (terciu a kvintu), a tým nám vzniká na I. dobe taktu akord nonový s veľkou septimou. Pre ľudovú pieseň je to príliš zložitá harmónia, pôsobiaca rušivo.

3. ukážka - Už je večer - valčík (Topoľčianky)

Ďalší príklad je na to, ako nám vzniká roztrhnutie toku ľudovej melódie vsunutím prebytočných taktov. Prírodné by bolo, keby hlavná téma mala 7 taktov, no tu má 9 taktov. Tieto vsunuté takty nám triešťa melodiku a zastavujú proces plynulého toku piesne a pôsobia retardujúco.

4. ukážka - Pred nami je zahrádečka - valčík (Záblaťanka)

Je to ukážka na nežiaduci trojhlas. Do partitúry upravovateľ napísal určitý typ dvojhlasu, no speváci to poznajú trochu inak a každý si hrá a spieva po svojom (čo by dirigent súboru nemal pripustiť). V šiestom takte piesne hráči striedajú tercie a sexty inak ako speváci. Vzniká nežiaduci trojhlas a aj harmónia skladby znie neprirodzene.

5. ukážka - Cez hory, lesy - valčík (Drietoma)

V ľudovej piesni nemusí byť len dvojhlas, môže byť aj trojhlas, no treba ním narábať veľmi opatrne. Ako sme už hovorili, v ľudovej piesni pre dychové súbory sme determinovaní dvojhlasom tercií a sext, V 9. a 10. takte piesne je trojhlas, ktorý je v celej dvojhlasnej piesni zbytočný a pôsobí rušivo.

6. ukážka - Sedela na vršku, plakala - polka (Kozárovce)

Ukážka na to, že ľudová pieseň má svoje zákonitosti a charakteristika melodiky a rytmického členenia melódie nás determinuje aj k jej rytmickej úprave. Neznásilňujme melódie ľudových piesní do iného charakteru, ako majú v sebe. Každá ľudová pieseň má v sebe svoju štruktúru stavby, svoju nemennú rytmickú a melodickú zložku, ktorú treba zachovať. V poslednom čase sa stalo akosi módou robiť napr. z krásnych ťahavých piesní valčíky, ba dokonca polky. Aj keď vieme, že do tanca sa pomalé piesne nedajú hrať, vyberajme si taký ľudový materiál, ktorému isté nenásilné rytmizovanie neuškodí.

V ďalšom prípade hrá dychový súbor typickú čardášovú melódiu na polku. Pieseň obsahuje v svojej rytmickej zložke typický čardášový prvok (štvrtová nota s bodkou, osminová nota, osminová nota a štvrtová s bodkou), ktorý sa s rytmickou výstavbou polky dosť bije. Čiže - treba zásadne prihliadať na to, čo nám ľudový materiál dáva a podľa toho robiť úpravy a inštrumentácie pre dychové súbory.

Chyby v tejto oblasti nerobia len ľudové amatérske súbory a ľudoví aranžéri, ale aj profesionáli. A tých chýb a nesprávností je dosť. Typickým príkladom, ako sa nemá pristupovať k ľudovému materiálu a k úprave ľudovej piesne, je nasledujúca ukážka

7. ukážka - Javorina, chlapci javorina - valčík, polka (Moravanka 1979, úprava J.Slabák, inštrumentácia D. Strouhal)

Táto krásna ťahavá pieseň zo slovensko-moravského pomedzia, evidentne charakterom pomalá, je tu upravená ako valčík, ktorý zrazu prejde na polku a pokračuje neprirodzeným, rozhodne nie ľudovým trojhlasom, začnú sa nám tam miešať džezové prvky v orchestri, ktoré nemajú absolútne čo hľadať v ľudovej piesni. V neprirodzenom trojhlasom speve s džezovými prvkami v podklade, s natiahnutými taktami, utrpela najviac krása jednoduchosti ľudovej piesne. Takýto - dovoľím si povedať - paškvil, obsahujúci mnoho nesprávností, je potvrdením toho, že k ľudovému materiálu treba pristupovať citlivo a neporušovať základné zákonitosti ľudovej piesne.

8. ukážka - Nedaleko od Trenčína - polka (Moravanka 1979)

O tejto piesni už bola reč, teda len stručne: zmeny v melódii, "pomoravštený" text, pridané taktý, atď. (Aby sa to rýmovalo dokonale, malo by byť v texte "Kateřina od Třenčína").

Ísť len po linke ekonomickej ľudovým piesňam škodí. To, čo je momentálne populárne, aby sa nehralo všetkými možnými dychovými orchestrami v republike. Malo by sa vychádzať zo zákonitostí ľudovej hudby toho - ktorého regiónu. Nie je predsa mysliteľné, aby napr. kapela z Košíc nahrala juhočeskú pieseň "Už sa ten Talinskej rybník..." vo východoslovenskom nárečí!

9. ukážka - Trhala sem z rána jatelinku - rýchla (Moravanka 1978)

Túto pieseň iste poznáte v inej podobe, buď ako slovenskú ľudovú pieseň, alebo ako starý vojenský pochod "Vy stromečky okolo Rajčianky". Tu je upravená značne zmeneným spôsobom: úplne iný text, iný rytmus a tempo piesne.

Je mnoho ľudových piesní, pri ktorých je diskutabilné, či sú slovenské, české, moravské, alebo piesne z rozhrania Slovenska (Záhorie, Myjava) a Moravy (Moravsko-Slovácko,

Valašsko). Je mnoho piesní, ktoré sú celo-československé, no je aj mnoho piesní, ktoré sú jednoznačne buď slovenské, alebo české, alebo moravské. Regionálna príslušnosť týchto piesní sa dá určiť podľa rozličných znakov: zákonitosť výstavby melódie, intervalovej štruktúry piesne, rytmických a harmonických zvláštností a aj podľa obsahu a formy textu. Žiaľ, rozličné piesne sa dostávajú do povedomia poslucháčov, a najmä mládeže, v úplne inej podobe, ako pôvodne vznikli. Príkladov je mnoho, za všetky aspoň niektoré: Východoslovenský čardáš "Kamarátka moja, požič mi ľajblíka" sa v poslednom čase veľmi často hráva ako "řízná slovácka polka" "Kyjovští mládenci by sa neženili", ďalšia pieseň vydaná viac ako pred 150 rokmi v Kollárových zbierkach slovenských ľudových piesní i vo všetkých ďalších zbierkach ľudových piesní - buď ako Prešporská kasáreň (kasárňa), maximálne Trenčianska kasáreň - sa vysielala ako Břeclavská kasárna, ďalej - typická pieseň od Hlohovca Lúčka, lúčina, tráva zelená, v nahrávke Moravanky pokračuje textom "Kyjováci to sú chlapi...". Iný príklad: krásnu ľahavú pieseň "Za tú horu, za vysokú", ktorá je najkrajšia v pomalej interpretácii Jožka Černého, už nahrali rozličné moravské súbory aj ako valčík, ba dokonca aj ako "říznú" polku. Ak nemáme pomôcť ľudovej piesni, tak jej aspoň neškodíme a nezabíjajme v nej to krásne, čo nám naši prastarí rodičia vymysleli a zanechali.

10. ukážka - Vodu, vodu, nechcem ja ju - valčík (Moravanka 1980)

Ukážka na spojenie dvoch piesní štýlovo, významovo, dokonca národnostne rozdielnych. Piesne: Vodu, vodu a Mnoga leta živijo, spojiť do jednej zmesi je neľudové a tvrdé. Ak sa spoja piesne z rozličných regiónov do jednej tematickej zmesi (napr. piesne o fašiangoch, o stavaní májov a pod.), tak to má svoju logiku a odôvodnenie. No toto spojenie nemá ani jedno, ani druhé.

11. ukážka - Blecha skáče - polka (Stupavanka 1984)

Ukážka na to, ako kapelníci alebo aranžéri necitlivo pristupujú k voľbe tóniny, v ktorej ideme upraviť ľudovú pieseň. Ak sa pieseň spieva, bezpodmienečne sa musíme podriaďovať pri voľbe tóniny rozsahu spevákov, ich danostiam a charakteristike hlasu. Nemôže sa potom stať ako v tejto ukážke, že spevák horného hlasu dve slohy spieva v hornej oktáve, no v tretej slohe, po celotónovej modulácii (ktorá sa už stala veľkým aranžérskym klišé, akoby iné modulácie ani neexistovali), spieva horný hlas už o oktávu nižšie, lebo to jednoducho rozsahovo nezvládne! Nie je to chyba speváka, ale kapelníka a aranžéra.

12. a 13. ukážka - Nad sekulskú cestu - polka (Stupavanka 1984) a Číže je to jarné žitko

Ďalšie príklady nesprávnej voľby tóniny. Aj keď sa skladby v tejto tónine dobre hrajú na trúbky a tenory, horšie sa už spievajú, lebo sú posadené pre speváčky veľmi vysoko, no a horšie sa potom aj počúvajú. Spev znie neprírodzene, neľudovo (operne) a krásna ľudovej piesne je narušená. Ľudová pieseň je najkrajšia vo svojej normálnej, prirodzenej polohe. Je to dosť sebecké a netaktné od kapelníkov dychových orchestrov, keď nechajú spevákov trápiť sa v polohách im neprírodných.

14. ukážka - Ľiel poštar - polka (Stupavanka 1984)

Posledný príklad na to, že by sme mali zachovávať základné zákonitosti slovenčiny v speve. V tejto ukážke sa spieva prízvuk v slove poštar presne opačne: poštar! Stráca sa zrozumiteľnosť a logika slovenčiny. Takýchto príkladov na nesprávnu slovenčinu je mnoho, preto treba dávať pozor i na takúto zdanlivú maličkosť.

Týchto štrnásť ukážok je len niekoľko náhodne vybratých príkladov, v ktorých vystupujú do popredia rozličné problémy úprav a interpretácie ľudových piesní dychovými orchestrami. Samozrejme, že je množstvo skladieb aranžovaných a interpretovaných správne a pekne - aj týmito súbormi, ktoré sme tu pertraktovali. Tieto vybrané príklady ukazujú, ako by aranžéri a vedúci dychových súborov nemali pristupovať k ľudovému materiálu, k úpravám a interpretácii ľudových piesní.

Záverom: chráňme si to, čo nám zanechali naši predkovia. A zanechali nám toho v oblasti ľudovej piesne v celosvetovom meradle unikátne množstvo!

Adam Hudec